TBB Dergisi 2023 (166) s.101-128

GERÇEK VE TÜZEL KİŞİLERE AİT ÖZEL KOLEKSİYONLARA KAYITLI TAŞINIR KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARININ HACZİ

SEIZURE OF MOVABLE CULTURAL AND NATURAL ASSETS REGISTERED IN PRIVATE COLLECTIONS BELONGING TO REAL PERSONS AND LEGAL ENTITIES

Ayşe Ece ACAR*

Özet: Gerçek ve tüzel kişilere ait özel koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıklarının mülkiyetleri belirli sınırlamalarla koleksiyonculara aittir. Bu varlıklar, devlet mallarının hazcedilmezliği kuralına tâbi değildirler. Dolayısıyla, haczi mümkündür. Ancak bunların satılabilmesi için öngörülmüş olan sınırlamaların, ihale aşamasında da dikkate alınması gerekir.

Anahtar Kelimeler: Kültür Varlığı, Tabiat Varlığı, Özel Koleksiyon, Haciz, Koleksiyoner

Abstract: The property of movable cultural and natural assets registered in private collections belonging to real and legal persons belongs to the collectors with certain restrictions. These assets are not subject to the rule of indispensability of state property. Hence, seizure of these assets is possible. However, the limitations foreseen for their sale must also be taken into account during the tender phase.

Keywords: Cultural Property, Natural Property, Private Collection, Seizure, Collector

* Dr. Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı, ecedelipinar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4529-5434, Makalenin Gönderim Tarihi: 15.03.2023, Kabul Tarihi: 11.05.2023

1. Giriş

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca gerçek ve tüzel kişiler her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir. Korunması gerekli olan taşınır kültür ve tabiat varlıklarına sahip olanlar ile koleksiyoncuların uymaları zorunlu usûl ve esaslar ve bu kişilerin gözetim ve denetim ilkeleri, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu Ve Denetimi Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu m. 5'te yer alan, devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu düzenlemesi dolayısıyla, koleksiyona kayıtlı korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının mülkiyetinin devlete mi yoksa koleksiyoncu kişilere mi ait olduğu sorusu öğretide tartışılmaktadır. Bu sorunun cevabı, bir koleksiyonda yer alan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının haczedilip haczedilemeyeceği noktasında belirleyici olacaktır. Zira İcra ve İflas Kanunu'nun 82. maddesi uyarınca, devlet malları ile özel kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar haczedilemez. Çalışmamızda öncelikle korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının neler olduğu, koleksiyon ve koleksiyoncu kavramları ve mevzuatımızda bu alanda yer alan düzenlemeler üzerinde durulacaktır. Sonrasında ise koleksiyona kayıtlı korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarında mülkiyetin kime ait olduğu incelenecektir. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının mülkiyetine dair öğretideki görüşleri değerlendirirken, Asar-ı Atika Nizamnameleri'ndeki düzenlemeleri de göz önünde bulundurma ihtiyacı hasıl olmuştur. Zira 1906 tarihli Nizanname'de yer alan düzenleme 1973 yılına kadar uygulanmaya devam edilmiş olup, 1973 yılından itibaren geçerli olan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na yer alan hükmün yorumlanması bakımından önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda ayrı bir başlık altında ve kısaca nizamnamelere değinilmiştir. Son olarak özel koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıklarının haczinin mümkün olup olmadığı ve bunların satışı üzerinde durulacaktır.

2. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu

a. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları

Kültür varlığı kavramı ile insanlığın geçmişten bugüne gelişimini, sosyo kültürel yaşamını, inanç yahut ibadet faaliyetlerini yansıtan eserlerin tümü ifade edilmektedir.[1] Mevzuatımızda kültür varlığına dair düzenlemelere Anayasa'da, Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda ve Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'te yer verilmiştir.

Anayasamızın 63. maddesinde tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre; devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıkları ve değerlerinin korunmasını sağlar ve bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Kültür ve tabiat varlıkları ve değerlerinden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu sınırlamalar nedeniyle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler, kanunla düzenlenir. Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımlar, yapılacak işlem ve faaliyetler, ilgili teşkilatın kuruluş ve görevleri, 1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile düzenlenmiştir.[2]

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde kültür varlıkları, "*tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi*

---

1 Kahraman Berk, "Türkiye'de Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Hukuki Rejimi İle Uygulama Sorunları", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 19, S. 1-2, s. 183; Semih Sırrı Özdemir/Mehmet Mert Özyıldırım, "Anonim Şirketlere Getirilebilecek Bir Ayni Sermaye Unsuru Olarak Özel Mülkiyete Tabi Taşınır Kültür Varlıklarının Değerlendirilmesi", *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2022, C. 12, S. 1, s. 294; Sibel Özel, "Türk Hukukunda Kültür Varlıklarının Mülkiyeti", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, Haziran 2018, s. 216; Mehmet Mert Özyıldırım, "Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Hukuka Uygun Bir Biçimde Devredilebilmeleri Açısından Türk Hukukunda Kabul Edilen Yöntemler", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXVI, Y. 2022, S. 3, s. 394.

2 Kabul Tarihi: 21.07.1983, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarih: 23.07.1983, Sayı: 18113. Almanya'da ise kültür varlıklarının korunması, Alman Kültür Varlıklarının Korunması Kanunu (Kulturgutschutzgesetz (KGSG)) ile düzenlenmiştir. 2016 yılında kültür varlıklarının korunması hususunda kapsamlı bir reform yapılmış ve Alman Kültür Varlıklarının Korunması Kanunu özellikle 1970 tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle ilgili UNESCO Sözleşmesi ile uyumlu hâle getirilmiştir. Kültür Varlıklarının Korunması Kanunu, 6 Ağustos 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar" olarak tanımlanmıştır. Yine aynı maddede tabiat varlıklarının tanımına da yer verilmiştir. Buna göre tabiat varlıkları, *"jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler"*dir.[3]

Taşınır tabiat varlıklarının tanımına Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik'te (Tasnif ve Tescil Yön.) ayrıca yer verilmiştir. Buna göre taşınır tabiat varlıkları *"Jeolojik devirlerden zamanımıza intikal eden, özellikleri ve eskilik ölçüleri bakımından korunması gerekli insan yapısı olmayan taşınırlar"*dır.

Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'in 4. maddesinde, taşınır kültür ve tabiat varlıkları, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 23. maddesinde belirtilen korunması gerekli varlıklar olarak tanımlanmıştır. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu madde 23 uyarınca korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

"a) Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirus, parşümen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya sulu-

---

3 Alman Kültür Varlıklarının Korunması Kanunu'nda külltür varlığı, sanatsal, tarihi veya arkeolojik değeri olan veya kültürel mirasın diğer alanlarında, özellikle paleontolojik, etnografik, nümizmatik veya bilimsel alanlarda değeri olan, herhangi bir taşınabilir nesne ya da nesneler topluluğu anlamına gelir (KGSG, § 2).

boya tablolar, muhallefat (religue'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları,

Halkın sosyal heyetini yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıkları.

(…)

b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Millî Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal Atatürk'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar".

Kanun'un 23. maddesinde yer alan kültür ve tabiat varlıkları örnek kabilinden olup, sınırlı bir sayım yapılmamıştır.[4] İlgili düzenleme uyarınca korunması gerekli taşınır kültür varlıklarının kapsamı, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji, sanat tarihi ve millî tarih olmak üzere geniş tutularak ülkemizde izinli kültür varlığı koleksiyonculuğunun gelişmesine de zemin hazırlanmıştır.[5]

Kültür varlıkları, tabiat varlıklarından farklı olarak, insanlar tarafından oluşturulmuştur.[6] Taşınır kültür varlıklarına örnek olarak arkeolojik objeler, tablolar ve heykeller gibi sanat eserleri ve halı/kilim gibi etnografik eserler gösterilebilir.[7] Taşınır tabiat varlıklarına örnek olarak ise hayvan fosilleri ve bitki fosilleri gösterilebilir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu madde 23'te millî tarihimizdeki önemleri sebebiyle, millî mücadele ve ülkemizin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar ve Atatürk'e ait eşyaların taşınır kültür varlığı olduğu ayrıca vurgulanmıştır. Yine aynı maddede

Osmanlı padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahdettin ve aynı çağdaki sikkelerin bu Kanun kapsamında tescile tabi olmadan yurt içinde alınıp satılabileceği ayrıca düzenlenmiştir. Bu madde kapsamında son altı padişah

---

4 Ahmet Kürşat Ersöz, Türk İdare Hukuku Kapsamında Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 19; Özyıldırım, s. 398, 399.

5 Barış Şenol, Türkiye'de Arkeolojik Eser Koleksiyonculuğu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Arkeoloji Bilim Dalı, Bursa, 2021, s. 21.

6 Oğuz Sadık Aydos, "Taşınır Kültür Varlığı Koleksiyonculuğuna İlişkin Değerlendirmeler", *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 66, S. 4, Güz 2008, s. 64.

7 Özel, s. 219.

dönemine girmeyen sikkelerin ise Kanun'un genel hükümlerine tabi olduğu düzenlemesine yer verilmiştir. Dolayısıyla Kanun'da sayılmış olan altı padişah öncesi döneme ait sikkeler, bu Kanun kapsamında korunması gerekli taşınır kültür varlıklarıdır.[8] Son altı padişah dönemine ait sikkeler ise korunması gerekli kültür varlığı kapsamına dahil olmayıp bu sikkeler yurtiçinde olmak şartıyla el değiştirebilir.[9] Askeri kültür varlığı koleksiyonu yapılması ise Askeri Müzeler Yönetmeliği uyarınca, Koleksiyonculuk Yönetmeliği'ne tâbidir.

b. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi ve Tescili

Bir varlığın yalnızca eski olması korunması gereken kültür varlığı olması bakımından yeterli olmayıp, bu varlığın korunmasında kamu yararının bulunması da gerekir.[10] Bir taşınır varlığın korunması gereken taşınır kültür ve tabiat varlığı olup olmadığı Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili Ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik uyarınca belirlenir.[11] Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda yer alan "koruma"nın kapsamına, taşınır kültür varlıkları bakımından, muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri dahildir (m. 3, 4).

Kişilerin, buldukları kültür ve tabiat varlıklarını bildirmeleri yükümlülüğü 2863 sayılı KVTVKK'da açıkça düzenlenmiştir. Bu kapsamda bir taşınır kültür ve tabiat varlığı bulan kimse, bunu en geç üç gün içinde, en yakın müze müdürlüğüne, köyde ise muhtara, diğer yerlerde ise mülki idare amirlerine bildirmek yükümlülüğü altındadır (m. 4). Bu bildirim üzerine ilgili taşınır kültür ya da tabiat varlığı müze idaresince emanete alınır ve söz konusu varlıkları getirenlere, müze idaresince taşınır geçici alındısı verilir (Tasnif ve Tescil Yön. m. 4). İlgili taşınırın KTVKK kapsamında kültür ve tabiat varlığı olup olmadığının tespiti, ilgili müze müdürlüklerince oluşturulan değerlendirme komisyonları tarafından yapılacaktır (Tasnif ve Tescil Yön. m. 5).

---

8 Özel, s. 219. Söz konusu düzenleme hakkında eleştiriler için bkz. Ersöz, s. 19.

9 Özel, s. 219.

10 Bilge Umar, Ahmet Çilingiroğlu, Eski Eserler Hukuku, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1990, s. 20; Oğuz Sancakdar/Pınar Yağcı/Şükür Taşyıldız/Ezgi Çırak, Kültür ve Tabiat Varlıkları Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 859.

11 Askeri kültür varlıklarının tasnif ve tesciline dair ise Askeri Müzeler Yönetmeliği'nde özel düzenleme yer almaktadır (Askeri Müzeler Yönetmeliği m. 9).

Komisyon tarafından korunması gerekli görülmeyerek tescil dışı bırakılan kültür ve tabiat varlıkları, sahiplerine "Tescil Dışı Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Belgesi" ile iade edilir (Tasnif ve Tescil Yön. m. 9). Bu kapsamda iade edilen varlıklar, korunmasına gerek görülmeyen kültür varlıkları olup, KTVKK'nın koruma kapsamı dışındadır. Dolayısıyla bunlar üzerinde eşya hukukunun genel hükümlerine göre tasarruf edilebilir.[12]

c. Mevzuata Göre Koleksiyon ve Koleksiyoncu Kavramları

Koleksiyon, sözlük anlamı olarak, *"Öğrenme, yarar sağlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü, derlem"* anlamına gelmektedir.[13]

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ve vakıfların kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebileceği açıkça düzenlenmiştir. Ancak bu husus, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan izin alınması şartına tâbidir. Dolayısıyla gerçek ve tüzel kişiler ancak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilecek izin belgesiyle korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler (KVTVKK m. 26).

Kanun'da her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirilebileceği ifadesinin yer alması ancak tabiat varlıklarından oluşan bir koleksiyon meydana getirilip getirilemeyeceğine dair bir ifadenin yer almamasının bilinçli bir tercih olmadığı, dikkatsizlikten kaynaklandığı görüşü, öğretide ifade edilmiştir.[14] Kanaatimizce de Kanun'da tabiat varlıklarından bahsedilmemiş olması, tabiat varlıklarından oluşan bir koleksiyon meydana getirilemeyeceği anlamına gelmez. Zira Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'te (Koleksiyonculuk Yön.) koleksiyon ve koleksiyoncu kavramları tanımlanırken, hem taşınır kültür varlıklarına hem de taşınır tabiat varlıklarına değinilmiştir.

---

12 Özdemir/Özyıldırım, s. 296.
13 Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/
14 Umar/Çilingiroğlu 224; Aydos, 70.

Korunması gerekli olan taşınır kültür ve tabiat varlıklarına sahip olanlar ile koleksiyoncuların uymaları zorunlu usul ve esaslar ve bu kişilerin gözetim ve denetim ilkeleri, Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik[15] ile düzenlenmiştir.[16] Koleksiyonculuk Yönetmeliği'nde, koleksiyon, söz konusu Yönetmelik'te belirtilen şartlarda sınıflandırılan, saklanan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarından oluşan grup olarak tanımlanmıştır (m. 4, d).

Koleksiyoncu ise Koleksiyonculuk Yönetmeliği'nde, "*kültürel ve doğal mirasın taşınabilir özellikteki yapıtlarının mevzuat çerçevesinde toplanması, arşivlenmesi, korunması, bilimsel yayınlarla tanıtılarak yayınlanması ve sergilemesini gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya tüzel kişiler*" olarak tanımlanmıştır (m. 4, e). Düzenlemeden de açıkça görüleceği üzere, yalnızca taşınabilir kültürel ve doğal miras yapıtlarının bir koleksiyona dahil olması mümkündür. Bu husus ayrıca Yönetmelik'te 7. maddede, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının ve bunlara ait parçaların koleksiyona dahil edilemeyeceği ve envanter defterine kaydedilemeyeceği şeklinde açıkça ifade edilmiştir.

Bir gerçek ya da tüzel kişinin koleksiyoncu olabilmesi için, en yakın müze müdürlüğüne başvurarak koleksiyon izin belgesi alması gerekir. Taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyon izin belgesi alabilmek için, koleksiyoncu olmak isteyen kişiler Yönetmelik'te aranan belgelerle birlikte başvuruda bulunmalıdır.[17] Başvuru üzerine, komisyon tarafından, koleksiyonun bulunduğu veya bulundurulacağı yerin taşınır kültür ve tabiat varlıklarının muhafazasına uygun olup olmadığı, gerekli her türlü güvenlik tedbirinin alınıp alınmadığı, başvuruda belirtilen hususların yerine getirilip getirilmediği ve başvuranın koleksiyonculuk yapıp yapamayacağı incelenir (Koleksiyonculuk Yön. m.

---

15 Resmî Gazete Sayı: 27530, Tarih: 23.03.2010.

16 Bu Yönetmeliğin dayanağı, 21.07.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 24., 26. ve 30. maddeleridir (Koleksiyonculuk Yön. m. 3). Almanya'da ise koleksiyoncular Alman Kültür Varlıklarının Korunması Kanunu'na tâbidir.

17 Yönetmelik m. 5 uyarınca, taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyon izin belgesi almak isteyenlerin başvurusunda aranacak belgeler şunlardır: T.C. kimlik numarası beyanı, ikametgâh beyanı, sicil beyanı ve arşiv kaydı, üç adet vesikalık fotoğraf, koleksiyonun bulundurulacağı yerin adresi, varsa ellerinde bulunan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının envanter bilgilerini belirtir liste. Kamu kurum ve kuruluşları ile tüzel kişilerden, koleksiyon izin belgesi almak için bu belgelere ek olarak, koleksiyondan sorumlu kişinin kimlik bilgileri, karar ve yetki belgesi de istenir.

6). Koleksiyona dahil edilecek taşınır kültür ve tabiat varlıkları, müze müdürlüğünce verilecek iki adet envanter defterine müze ihtisas elemanlarının gözetimi altında koleksiyoncu tarafından kaydedilir ve bu envanter defterinin bir adedi müzede saklanır.[18] Bir envanter numarasına ancak bir kültür ve tabiat varlığı kaydedilebilir (Koleksiyonculuk Yön. m. 7, 2).

Koleksiyoncular faaliyetlerini, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bildirmeli ve taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmelidir. Koleksiyoncuların eserleri kendi aralarında değiştirebilmeleri ya da satabilmeleri ancak ilgili müzeye tescil ettirerek ve on beş gün önce Kültür ve Turizm Bakanlığı'na haber verilmek şartıyla mümkündür. Satın almada, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önceliği vardır (KVTVKK m. 26). Aynı şekilde Yönetmelik'te de koleksiyoncuların koleksiyonlarındaki her türlü taşınır kültür ve tabiat varlığını on beş gün önceden bağlı oldukları müze müdürlüğüne haber vermek şartıyla kendi aralarında değiştirebilecekleri, Bakanlık denetimindeki özel müzelere ve koleksiyonculara devredebilecekleri ya da öncelik Bakanlığa ait olmak üzere satabilecekleri düzenlemesi yer almaktadır (Koleksiyonculuk Yön. m. 9).

3. Koleksiyona Kayıtlı Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarında Mülkiyet ve Bu Taşınırların Haczi Kabil Olup Olmadığı Bakımından Değerlendirme

a. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Öncesi Düzenlemeler

Osmanlı Devleti döneminde, Osmanlı topraklarından çıkan eski eserlerin korunmasına dair düzenlemeler Âsâr-ı Atîka Nizamnamele-

[18] Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından yayımlanan Müzecilik Kılavuzu uyarınca envanter işlemleri şu şekilde yapılır: "Envanter edilecek kültür ve tabiat varlıkları için öncelikle ayniyat tesellüm makbuzu kesilir, ayniyat/ambar memuru tarafından ilgili seksiyonun ihtisas elemanına imza karşılığı teslim edilir, müze ön envanter defterine kaydedilir. İhtisas elemanı tarafından Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nin 19.ve 20. maddeleri gereğince, yıllar itibariyle müteselsil sıra numarası verilir ve eserin türünü belirtmek için de Arkeolojik eser ise (A), Etnografik eser ise (E), sikke ise (S) harfleri envanter numarasının sonuna yazılarak (2001/1(A), 2001/1(E),2001/1/(S) gibi), envanter kaydı yapılır, Envanter fişleri hazırlanır. Envanter işlemleri tamamlandıktan sonra, envanter numarası ayniyat/ambar memuruna bildirilerek tesellüm makbuzuna kaydedilmesi sağlanır. Ayniyat tesellüm makbuzunun tarihi ve seri numarası envanter defterindeki müzeye geldiği gün/tarih karşısına yazılır. Ayrıca repertuar defterine gerekli bilgiler kaydedilir. Envanter kaydı yapılmamış eserler teşhire konulmayacak ve depoda saklanacaktır".

ri ile yapılmıştır. "Âsâr-ı atîka"nın günümüz Türkçesindeki karşılığı "eski eser" olup, bu terim 1970'li yıllara kadar kullanılmıştır[19]. Âsâr-ı atîkanın korunması amacıyla Osmanlı Döneminde 1869, 1874, 1884 ve 1906 tarihlerinde dört nizamname hazırlanmıştır.[20]

13 Şubat 1869 yılında yürürlüğe giren ilk nizamname, Osmanlı Devleti'nde yapılan kazılardan çıkarılan tarihi eserlerin başka ülkelere kaçırılması üzerine ve Fransa'daki düzenlemeler örnek alınarak hazırlanmış olup, yedi maddeden oluşmaktaydı.[21] Bu nizamname ile eski eserlerin yurtdışına çıkarılması yasaklanmıştı.[22] Mülkiyet konusunda ise açık bir düzenleme bulunmayıp özel mülkiyet kabul edilmişti.[23] 1869 nizamnamesinin eski eserleri korumak bakımından yeterli gelmemesi üzerine 1874 tarihinde hazırlanan nizamnamede, yapılan kazılar neticesinde elde edilen eserlerin 1/3'ünün kazı yapanlarca alınabileceği maddesi nedeniyle yurt dışına çok sayıda eser kaçırılmıştı.[24] Osman Hamdi Bey'in 1881 yılında Müze-i Hümayun müdürü olarak göreve gelmesi üzerine başlattığı çalışmalarla hazırlanan 1884 tarihli nizamnamede, tüm eski eserler devlet malı sayılmıştı.[25]

Osmanlı Devleti'nin son Âsâr-ı Atika Nizamnamesi 1906 tarihlidir. 1906 yılında yürürlüğe giren Âsâr-ı Atika Nizamnamesi için kısaca 1884 tarihli Âsâr-ı Atika Nizamnamesi'nin içeriği daha detaylı olarak düzenlenmiş hâlidir denilebilir.[26] Bu nizamnamede de devlet mülkiyeti kabul edilmişti.[27] 1906 tarihli nizamname, Cumhuriyet döneminde de "Eski Eserler Nizamnamesi" adıyla ve içeriği korunarak, 1973 yılına kadar kullanılmıştır.[28]

---

19 Mustafa Önge, "Kültür Mirasını Tanımlamak İçin Türkiye'de Kullanılan İlk Özgün Terim: Âsâr-ı Atîka", *Avrasya Terim Dergisi*, 2018, 6 (1): s. 9; Aydos, s. 63, dn. 6.

20 Önge, s. 11; Şükrü Ünar, "Osmanlı Devleti'nde Eski Eser Anlamının Doğusu ve Gelişimi", *Asya Studies Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2019, S. 8, s. 69; Biray Çakmak, "Osmanlı Taşrasında Âsâr-ı Atîka Bilincinin Gelişimi: Gediz Kazasında Bulunan Eski Eserler", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Y. 15, S. 30, Güz 2019, s. 172; Evindar Yeşilbaş/ Cüneyd Altıparmak, Uygulamaya yönelik, Disiplinlerarası Bir Yaklaşımla Kültürel Miras (Kültür Varlıkları) Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022s. 80.

21 Ünar, s. 70; Yeşilbaş/Altıparmak, s. 79. Bu nizamname 1869 yılının Şubat ayında yayımlanmıştır (Çakmak, s. 171).

22 Berk, s. 188; Ünar, s. 70; Yeşilbaş/Altıparmak, s. 79.

23 Berk, s. 188.

24 Berk, s. 189; Ünar, s. 71; Özel, s. 216.

25 Berk, s. 189; Aynı zamanda bu eserlerin yurtdışına çıkarılması da yasaklanmıştı (Ünar, s. 71; Çakmak, s. 172).

26 Ünar, s. 72.

27 Berk, s. 189; Ünar, s. 72.

28 Berk, s. 189; Önge, s. 12; Ünar, s. 72.

b. Koleksiyona Kayıtlı Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarında Mülkiyet

1983 tarihli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu m. 5'te yer alan, devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tâbi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu düzenlemesi, koleksiyona kayıtlı korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının mülkiyetinin devlete mi yoksa koleksiyoncu kişilere mi ait olduğu sorusunu da beraberinde getirmiştir.[29]

İlk olarak ifade etmek gerekir ki, kültür ve tabiat varlığı kavramı ile kültür ve tabiat varlıklarının üzerindeki mülkiyet hakkı farklı kavramlardır.[30] Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının mülkiyetinin devlete mi yoksa koleksiyoncu kişilere mi ait olduğu sorusu, kültür ve tabiat varlıkları kavramı ile kamu malı kavramının karıştırılıyor olmasından ortaya çıkmıştır[31].

Bir malın kamu malı olarak tanımlanabilmesi için malın kamu tüzel kişisinin elinde bulunması ve kamu yararına tahsis edilmesi gerekir.[32] Bir mal devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin mülkiyetinde olsa dahi kamu yararına tahsis edilmemişse, kamu malı niteliğinde olmaz, idarenin özel malı olur.[33] Özel kişilere ait mallar kamu hizmetinin asli unsuru dahi olsa kamu malı sayılamaz.[34] Özel koleksiyona kayıtlı taşınırlar bakımından ne kamu tüzel kişisinin elinde bulunma ne de kamu yararına tahsis edilme unsurlarının varlığından bahsedilemez.

Kanaatimizce, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 12. maddesinde yer alan, özel hukuka tâbi "*gerçek ve tüzel kişilerin mül-*

---

29 Özel nitelikleri dolayısıyla ayrı statüye tabi tutulan mazbut ve mülhak vakıf malları ise bu hükmün dışında tutulmuştur. Bu hususta uluslararası düzenlemelerle karşılaştırmalı bir inceleme için bkz: Kelvin D Collado., "A Step Back For Turkey, Two Steps Forward In The Repatrıatıon Efforts Of Its Cultural Property", *Journal of Law, Technology & the Internet,* Vol. 5, 2014, s. 4 vd.

30 Özel, s. 216.

31 Özel, s. 224.

32 Ali Ulusoy, Yeni Türk İdare Hukuku, Ankara, 2021, s. 652; Özel, s. 224.

33 Özel, s. 224-225.

34 Turan Yıldırım/Melikşah Yasin/Nur Kaman/Eyüp Özdemir/Gül Üstün/Özge Okay Tekinsoy, İdare Hukuku, 8. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2021, s. 366; Özel, s. 224, dn. 45.

kiyetinde bulunan" korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının korunması, bakımı ve onarımı için Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca ayni, nakdi ve teknik yardım yapılacağı düzenlemesi ile de kültür ve tabiat varlıklarının özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunabileceği açıkça ifade edilmektedir.

Bu noktada değinilebilecek bir diğer düzenleme Kanun'un 24. maddesinde devlet malı niteliğini taşıyan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarından gerçek ve tüzel kişilerin ellerinde bulunanların değeri ödenerek Bakanlık tarafından satın alınabileceği düzenlemesidir. Devlet, kendi mülkiyetinde bulunan bir malı para ödeyerek satın almayacağına göre, bu düzenleme de taşınır kültür ve tabiat varlıklarının doğrudan devlet malı olarak kabul edilmediğini göstermektedir.

Taşınır Kültür Ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'te de, koleksiyonculuk yapan şahsın ölümü halinde koleksiyonun mirasçılarına intikal edeceği açıkça düzenlenmiştir (m. 10).[35] Bunun yanı sıra Yönetmeliğin koleksiyonculuktan vazgeçmeyi düzenleyen 14. maddesinde koleksiyonculuktan vazgeçmek isteyenlerin, bağlı oldukları müze müdürlüğüne yazılı olarak başvurarak müzelik değerdeki kültür ve tabiat varlıklarının bağış veya satış yoluyla müzelere mal edilmesini isteyebilecekleri düzenlemesi yer almaktadır. Yönetmelik'te yer alan bu düzenlemeler de koleksiyonda yer alan taşınırların koleksiyoncunun mülkiyetinde olduğunu göstermektedir.

Bu noktada dikkate alınması gereken bir diğer husus, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda söz konusu malların devlet malı olarak değil devlet malı niteliğinde kabul edilmiş olmasıdır.[36]

---

35 Bu noktada kısaca Türk Medeni Kanunu'nun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük m. 33'e değinmekte de fayda vardır (Bakanlar Kurulu Kararı Tarihi: 21.07.2003, No: 2003/5960 Dayandığı Kanunun Tarihi: 22.11.2001, No: 4721, Yayımlandığı Resmî Gazete Tarihi: 10.08.2003, No: 25195). Mirasa dair defter tutma ve mühürlemeyi düzenleyen bu maddede, kütüphane veya pul koleksiyonu gibi tespiti uzun zamana ihtiyaç duyan taşınırlardan oluşan malların, mühürlenerek veya kasa gibi güvenilir bir yere konularak muhafaza altına alınacağı düzenlemesi yer almaktadır.

36 Gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde olan taşınır kültür ve tabiat varlıkları, 1906 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamesi'nin yürürlüğe girmesinden önce mülkiyete konu olanlar, 2863 sayılı Kanun m. 25 uyarınca yapılan tasnif neticesinde korunması gerekli görülüp tescili yapılan ancak müzelere alınmayıp iade edilenler ve mülkiyeti yurt dışında edinilip yurda getirilenler olarak ayrılarak incelenmiştir (Aydos, s. 69). Buna bağlı olarak kişilerin elinde bulundurduğu arkeolojik eserlerin devletin malı olduğu ve ancak 1906 yılından önce Osmanlı topraklarında bulunan ve üzerinde hukuka uygun özel mülkiyet kurulduğunu

Dikkat edilmelidir ki, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu m. 5'te yer alan "devlet malı" ifadesi, kamu malı anlamında kullanılmıştır.[37] Devletin, kamu malı ile arasındaki ilişki özel hukuk anlamında mülkiyet ilişkisi olmayıp, devletin kamu malını koruma, gözetme ve denetleme yetkisidir.[38] Dolayısıyla devletin, koleksiyoncuların koleksiyonlarında yer alan kültür ve tabiat varlıkları bakımından rolü, bunların korunması bakımından denetim görevini yerine getirmekle sınırlıdır.[39]

Bu hususta Anayasa Mahkemesi, 2022 yılında, özel koleksiyona kayıtlı olan taşınmaz kültür varlıklarının bedelsiz olarak müzeye tesliminin istenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlâl edildiği iddiasına dayanan bireysel başvuru üzerine verdiği kararda, Türk hukuk sisteminde taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının özel mülkiyete konu edilmesinin yasaklanmadığı ve taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının devlet malı niteliğinde olmasının bunların özel mülkiyete konu olmasına engel teşkil etmediği esaslarına değinmiştir.[40]

---

belgeledikleri arkeolojik eserler için mülkiyet iddiasında bulunabilecekleri, bunların dışındaki bütün Osmanlı-Türkiye menşeli arkeolojik objelerin mülkiyet hakkının devlete ait olup, gerçek veya tüzel kişilerin yalnızca zilyet durumunda olduğu ileri sürülmüştür (Özel, Sibel: "Türk Hukukunda Kültür Varlıklarının Mülkiyeti", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, Haziran 2018, s. 232; Sibel Özel, "Kültür Varlığı Koleksiyoncuları Lehine Getirilen Yönetmelik Değişikliğinin Danıştay Kararı Eşliğinde İncelenmesi", *Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan, MÜHF-HAD Armağan Özel Sayısı*, 2006, s. 662.). Bu görüşe göre "devlet malı niteliğindedir" ifadesi, arkeolojik eserler için devlet mülkiyetinden vazgeçildiği anlamına gelmemekte, bu ifade ilgili eserlerin devlet malı olması ile aynı anlama gelmektedir (Özel, Kültür Varlıklarının Mülkiyeti, s. 235). İlgili madde uyarınca devletin mülkiyetinde olan taşınırlar, yalnızca arkeolojik nitelikteki taşınır kültür varlıklarıdır (Özyıldırım, s. 401). Burada dikkat edilmelidir ki bu görüşe göre yalnızca yeni bulunan arkeolojik eserler devlet malı olup, arkeolojik eserler haricindeki sanat eserleri, etnografik eserler gibi kültür varlıkları üzerinde gerçek ve tüzel kişiler tarafından özel mülkiyet kurulabilir (Ersöz, s. 171; Özyıldırım, s. 402; Özel, s. 228). Zira 1906 yılında yürürlüğe giren Asar-ı Atika Nizamnamesi ile getirilen yasaklama hükmü gereği, taşınır nitelikteki kültür ve tabiat varlıklarının özel mülkiyete konu olabilmesi için 1906 yılı öncesinde bulunması ve üzerinde özel mülkiyet kurulmuş olması gerekir. Bir diğer görüşe göre ise kültür ve tabiat varlıklarının teknik anlamda bir mülkiyet hakkına konu olması mümkün değildir (Umar/Çilingiroğlu, Eski Eserler Hukuku, s. 69). Bir diğer görüşe göre kültür ve tabiat varlıkları, "ara rejimleri olan özel mallar"dır ve Kanun'daki devlet malı ibaresi, bu malların devletin mülkiyetinde olması değil, değerlerini ve önemlerini belirleyen tarihi niteliklerinin aidiyetini vurgulamak üzere kanunda yer almaktadır (Aydın Gülan, Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim, Alfa Yayınları, 1999, s. 22).

37 Ersöz, s. 171.

38 Umar/Çilingiroğlu, Eski Eserler Hukuku, s. 69; Peksöz, s. 953; Şenol, s. 35.

39 Ersöz, s. 172.

40 "…2863 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasında devlete, kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınmazlar ile özel hukuk hükümlerine tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazlarda varlığı bilinen veya ileride meydana çıkacak olan korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının devlet malı niteliğinde olduğu hükme bağ-

Danıştay 6. Dairesi de 2021 yılında vermiş olduğu bir kararında kültür ve tabiat varlığı koleksiyonlarının Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk teşkil ettiği ve koleksiyonculuk izin belgesi ile bu taşınır kültür ve tabiat varlıklarının mülkiyetinin kazanıldığı ifadelerine yer vermiştir.[41]

Sonuç olarak, taşınır kültür varlıklarının özel mülkiyete konu olabileceği açıktır.[42] Bir koleksiyona tabi olan taşınır kültür ve tabiat varlıkları, ilgili koleksiyoncunun mülkiyetindedir. Pek tabii burada, ilgili Kanun ve Yönetmelik kapsamında sınırlandırılmış bir mülkiyetten söz etmek mümkündür.[43]

c. Koleksiyona Kayıtlı Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Haczi Kabil Olup Olmadığı

İcra ve İflas Kanunu'nun 82. maddesi uyarınca, devlet malları ile özel kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar haczedi-

---

lanmıştır. Belirtilmelidir ki taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının devlet malı niteliğinde olması bunların özel mülkiyete konu olmasına engel teşkil etmemektedir. Nitekim 2863 sayılı Kanun'un çeşitli maddelerinde taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarıyla ilgili olarak maliklerin yetkilerini kısıtlayan, devlete gözetim ve denetim yetkisi veren birtakım hükümler sevk edilmekle birlikte bunların hâlihazırda özel mülkiyette bulunanların üzerindeki özel mülkiyetin kalkmasını öngören veya kamu mülkiyetinde bulunanların özel mülkiyete geçmesini engelleyen açık bir hüküm bulunmamaktadır. Kanun koyucu kültür varlıklarının daha iyi korunabilmesi için bunlara devlet malı statüsü vermiş ise de özel mülkiyeti yasaklamış değildir. Devlet malı niteliği özel bir statü olup kamu mülkiyetini zorunlu kılmamaktadır. Devlet malı niteliğindeki varlıklara ilişkin olarak birçok kanunda devlete geniş gözetim ve denetim yetkisi bahşeden hükümler sevk edilmiştir. Devlet malı niteliğinde olma devletin denetim ve gözetim yetkisini genişleten bu hükümleri harekete geçiren bir statüden ibarettir. Dolayısıyla Türk hukuk sisteminde taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının özel mülkiyete konu edilmesinin yasaklanmadığı anlaşılmıştır…", AYM 2018/20732 B., 13.01.2022 T. (Lexpera).

41 "…Dava konusu uyuşmazlıkta, koleksiyonculuk izin belgesi iptal edilen davacının, kendisine taşınır kültür ve tabiat varlığı niteliğindeki eserlerin mülkiyetinin kazanımını sağlayacak olan yeni bir koleksiyonculuk izin belgesinin verilmesi yönündeki talebinin zımnen reddi işleminin gerekçesi (…) Dolayısıyla, davacının koleksiyonundaki taşınır kültür ve tabiat varlıklarının belirli koşullar dâhilinde değiştirilebilmesi veya satılabilmesi mümkün olduğu gibi intikali de mümkündür. Bu durumda ekonomik bir değer ifade ettiği anlaşılan söz konusu koleksiyonun davacı açısından Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk teşkil ettiği kuşkusuzdur…", 6. D., 2021/4979 E., 2021/8000 K., 09.06.2021 T., (Lexpera).

42 Özel, Kültür Varlıkları, s. 58, 68; Özel, Değişiklik, s. 662; Peksöz, s. 942, 955, 956; Murat Volkan Dülger, "Kültür Varlıklarının ve Sanat Eserlerinin Hukuki Açıdan Korunması", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (1), 2014; 129. Ayrıca Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tasnifi, Tescili ve Müzelere Alınmaları Hakkında Yönetmelik uyarınca değerlendirme komisyonu tarafından korunması gerekli görülmeyerek tescil dışı bırakılan kültür ve tabiat varlıkları üzerinde de gerçek ya da tüzel kişilerin mülkiyet hakkına sahip olması mümkündür. Bu durumda ilgili taşınır, sahibine Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek-1 sayılı Tescil Dışı Taşınır Kültür ve Tabiat Varlığı Belgesi verilerek iade edilir.

43 Ersöz, s. 184.

lemez.[44] İcra ve İflas Kanunu'nda yer alan bu düzenlemenin amacı, kamu hizmetinin aksatılmaması ve kesintiye uğramamasını temin etmektir.[45] Devlet mallarının hazcedilmezliğinde diğer sebepler devletin borçlarını ödeyeceğinin kabulü ve cebri icrayı yürüten devletin bunu kendisine karşı kullanamamasıdır.[46] Devlet mallarının haczedilmezliğine ilişkin hüküm kamu düzeninden olup, ihlâli hâlinde süresiz şikâyete tâbidir.[47]

Koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıklarının haczedilip haczedilemeyeceği yönünde bir sonuca varabilmek için, bunların İcra ve İflas Kanunu'nun 82. maddesi uyarınca haczedilemez olan devlet malları kapsamında olup olmadıklarının tespiti gerekir. Bir malın icra hukuku anlamında devlet malı kabul edilip devlet mallarının haczedilmezliği kuralına tâbi olabilmesi için, kamu hizmetinin yürütülmesine tahsis edilmesi gerekir.[48] Gerçek kişi veya tüzel kişi koleksiyoncunun koleksiyonunda bulunan taşınır kültür ve tabiat varlıkları bakımından ise kamu hizmetinin yürütülmesine tahsis edilmeden bahsedilemez. Dolayısıyla bu mallar cebri icra hukuku anlamında da devlet malı değildir.[49]

---

44 Bir malın haczi caiz olup olmadığı icra memuru tarafından re'sen dikkate alınır. İcra memurunun bu işlemine karşı şikâyet yoluna başvurulabilir (Kuru, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, s. 324).

45 Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 341; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 199; Akil, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Bir Kararı Vesilesiyle Devlet Mallarının Haczedilmezliği Kuralı Üzerine Düşünceler, *Ankara Barosu Dergisi*, 2012/2, s. 107; Yağcı, s. 611. Bu kapsamda haczedilemeyen devlet malları kapsamına yalnızca sadece devletin kamu malları dahil olup, devletin özel malları ise haczedilebilmelidir (Akil, s. 107; Yağcı, s. 615). Bir diğer görüşe göre ise devlete ait özel mallar da haczedilememelidir (Gülan, s. 147).

46 Kuru, Haczi Caiz Olmayan Şeyler, s. 283; Kuru, İcra El Kitabı, s. 503; İlhan E. Postacıoğlu, İcra Hukuku Esasları, 4. bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982, s. 366; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 341; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 199; Akil, s. 107-108; Aydos, s. 72; Peksöz, s. 946.

47 "…devlet malının haczine yönelik 1. bende dayalı haczedilmezlik şikâyeti kamu düzeninden olup süresizdir. Bunun yanında özel kanunlar ile haczedilemeyeceği hüküm altına alınan hak ve alacakların haczinde ise haczedilmezliğe ilişkin hüküm emredici nitelikte ve kamu düzeniyle ilgili ise şikâyetin süresiz olacağı düşünülmelidir…", Y. 12. HD., 2011/24810 E., 2011/26803 K., 06.12.2011 T., (Lexpera).

48 Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 341; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 200-201; Ulusoy, s. 652.

49 Korunması gerekli taşınır kültür varlıkları devlet malı sayan görüşe göre dahi bazı hâllerde özel mülkiyet söz konusu olabilir (Berk, s. 183; Aydos, s. 65). Zira kültür varlıklarının korunmasında amaç, bu varlıkların gelecek nesillere aktarılabilmesini sağlamak olup bu husus kamu menfaatiyle ilgilidir (Aydos, s. 66). Taşınır kültür mallarının devlet malı sayılmasının gerekçelerinden biri de kamu menfaatidir (Aydos, s. 66, dn. 38). Devletin bu mallar üzerindeki mülkiyeti "kendine özgü kamu mülkiyeti"dir zira bu devletin bu malları satma ve yok etme gibi yetkileri bulunmamaktadır (Aydos, s. 68. Öğretide Umar da devletin eski eserler üzerinde gerçek bir mülkiyet hakkı olmadığını vurgulamıştır (Umar, "Öneri", s. 10)). Ancak

Yargıtay 12. Hukuk Dairesi de 2022 yılında verdiği bir kararında, kültür varlığı niteliğindeki taşınırların haczinin mümkün olduğu ifadelerine yer vermiştir.[50] Bu nedenle gerçek veya tüzel kişilere ait özel koleksiyona kayıtlı olan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının, koleksiyoncunun borcu için haczedilebilmesi mümkündür.[51]

Koleksiyona kayıtlı bir kültür veya tabiat varlığının haczedilebilmesi için ayrıca bu varlıkların ekonomik bir değere sahip olması gerekir. Ekonomik bir değeri olmayan kültür veya tabiat varlığı ise haczolunmayacaktır.[52]

---

bu görüşe göre dahi, kültür ve tabiat varlıklarının tamamı devlet malı değildir, gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde olan taşınır kültür ve tabiat varlıkları da bulunmaktadır (Aydos, s. 69). Dolayısıyla kültür ve tabiat varlıklarının tamamının devlet mülkiyetinde olduğu söylenemez (Özel, s. 225). Kanun'un 23. maddesinde belirtilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları ve 25.maddesi uyarınca tasnif ve tescil dışı bırakılan ve müzelere alınması gerekli görülmeyen taşınır kültür ve tabiat varlıkları üzerinde de özel mülkiyet kurulabilir (Ersöz, s. 71).

50 "…2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 24 ve devamı maddelerinde; Devlet malı niteliğini taşıyan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının Devlet elinde ve müzelerde bulundurulması ve bunların korunup değerlendirilmelerinin Devlete ait olduğunu belirttikten sonra gerçek kişilerin Bakanlıktan izin almak ve müze envanter defterine kaydettirmek koşulu ile taşınır kültür varlığını edinebilecekleri ve bu malları yasada belirtilen prosedüre uymak suretiyle tasarruf edebilecekleri düzenlenmiştir.

Aynı Kanun'un 26/2. maddesinde ise, "Gerçek ve tüzelkişiler, Kültür ve Turizm Bakanlığınca verilecek izin belgesiyle korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler. Koleksiyoncular faaliyetlerini, Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirmek ve yönetmelik gereğince, taşınır kültür varlıklarını envanter defterine kaydetmek zorundadırlar. Koleksiyoncular, ilgili müzeye tescil ettirerek, koleksiyonlarındaki her türlü eseri on beş gün önce Kültür ve Turizm Bakanlığına haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilirler. Satın almada öncelik Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir" şeklinde düzenlemesine yer verilmiştir. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmeliğin 10. maddesinde ise "Koleksiyonculuk yapan şahsın ölümü halinde koleksiyon mirasçılarına intikal eder. Koleksiyoncu adına envanter defterine kayıtlı olup da koleksiyoncunun borcu nedeniyle haczedilen taşınır kültür ve tabiat varlıkları, icra müdürlüğünün satış kararı üzerine ilgili müze müdürlüğüne haber vermek şartıyla ve önceliği Bakanlığa ait olmak üzere başka koleksiyonculara ve özel müzelere satılabilir" düzenlemesi yer almıştır. Somut olayda, dava konusu menkullerin kültür varlığı niteliğinde olduğu anlaşılmakla birlikte 2863 sayılı Kanun ve yönetmelikte yer alan düzenlemelere uygun olarak haczi mümkün olduğu…", Y. 12. HD. 2021/10146, 2022/1024, 02.02.2022 (Lexpera).

51 Aydos, s. 72; Şenol, s. 232.

52 "…Borçlunun borcunu rızaen ifa etmemesi (örneğin para borcunu ödememesi) halinde alacaklı cebri icra yoluna başvurur; icra dairesi borçlunun mallarını haczedip satarak bedelini alacaklıya öder ve bu yolla alacaklının tatmini sağlanır. Bu anlamda borçlunun malvarlığı -kural olarak- alacaklının alacağı için teminat fonksiyonu taşır. Ne var ki borçlunun bütün mallarının haczi kabil değildir. Gerçekten de borçlunun manevi değer taşıdığı halde ekonomik değeri bulunmayan eşyası haczedilemez…", Y. HGK., 2017/329 E., 2017/912 K., 03.05.2017 (Lexpera).

4. Koleksiyona Kayıtlı Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Haczedilmesinde İzlenecek Usûl

Haciz, bir para alacağının elde edilebilmesi amacıyla borçlunun mallarına, haklarına ve alacaklarına icra dairesince hukuken el konulmasıdır.[53] Haczin konusu, borçluya ait ve maddi bir değer ifade eden tüm malvarlığıdır.[54] Borçluya ait ve maddi değer ifade eden malvarlığına, borçlu koleksiyoncu ise koleksiyonu da dahil olur.

Gerçek ve tüzel kişilere ait özel koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıkları, bu kişilerin borçları nedeniyle haczedilebilir.[55] Zira gerçek ve tüzel kişilere ait özel koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıklarının mülkiyetleri devlete değil, belirli sınırlamalarla koleksiyoncu kişilere aittir ve İcra ve iflas Kanunu'nun haczi caiz olmayan malları düzenleyen 82. maddesindeki devlet mallarının haczedilemeyeceğine ilişkin kural, bu mallar bakımından uygulama alanı bulmaz. Özel bir kanun hükmüyle de bu mallara haczedilmezlik vasfı tanınmamıştır. Gerçek ve tüzel kişilere ait özel koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıkları bir müzede teşhir ediliyor olsa dahi bu onların haczine engel teşkil etmez.[56]

Yargıtay kararlarında da taşınır kültür varlıklarının haczinde Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu ve ilgili yönetmelik hükümlerinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.[57] Bu kapsamda

---

53 Baki Kuru, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. Bs., İstanbul, Adalet Yayınevi, 2013, s. 410; Postacıoğlu, İcra, s. 290; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 296; Timuçin Muşul, İcra ve İflâs Hukuku, 6. bası, C. I, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013, s. 505; Atalı/Ermenek/Erdoğan, İcra ve İflâs Hukuku, 6. bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2022, s. 181; Abdurrahim Karslı, İcra ve İflas Hukuku, 4. bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2022, s. 335.

54 Karslı, s. 337; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 181.

55 Özdemir/Özyıldırım, s. 312, dn. 110. Ayrıca şirket kurucularının koleksiyonlarında bulunan ve belirli bir değere sahip kültür varlıklarını anonim şirkete aynî sermaye olarak getirilebileceğine dair bkz. Özdemir/Özyıldırım, s. 306.

56 Peksöz, s. 958; Özdemir/Özyıldırım, s. 312, dn. 110.

57 "…863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 24 ve devamı maddelerinde; gerçek kişilerin Bakanlıktan izin almak ve müze envanter defterine kaydettirmek koşulu ile taşınır kültür varlığını edinebilecekleri ve bu mallan yasada belirtilen prosedüre uymak suretiyle tasarruf edebilecekleri düzenlenmiştir. 2863 sayılı Kanun'un "Yönetim ve Gözetim" başlıklı 24. maddesi; devlet malı niteliğini taşıyan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının devlet elinde ve-müzelerde bulundurulması ve bunların korunup değerlendirilmelerinin Devlete ait olduğunu belirttikten sonra; alımı, satımı serbest bırakılacak etnografık eserlerin hangi devirlere ait olacağı ve diğer nitelikleri ile kayıt ve tescil şartlarının bir yönetmelikle belirleneceğini hüküm altına almıştır. Aynı Kanun'un 26/2. maddesinde ise gerçek ve tüzel kişilerle vakıfların, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan izin almak şartıyla, kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilecekleri, müzeler kurabilecekleri

koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıklarının haczedilmesi, bu varlıkların koleksiyon kayıtlarına (envanter defterine) kayıt konulmasını da gerektirir.[58] Zira kültür ve tabiat varlığı koleksiyonları, koleksiyoncu envanter defterine kayıtlı olunan müzenin denetimindedir.

Borçlu koleksiyoncunun borcu için koleksiyonun tamamına değil, takibi başlatan alacaklının alacağına yetecek kadarı haczedilmelidir. Zira taşınır ve taşınmaz malların haczini düzenleyen İİK m. 85 uyarınca, alacaklının alacağına yetecek miktardan daha fazla mal ve hakkı haczedilmemelidir.[59] Koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıklarının haczinde icra hukukunun genel ilkelerinin yanı sıra bu varlıkların korunmasına dair özel düzenlemelerin de gözetilmesi gerekir.[60]

Taşınır malların haczini yapan memur, sicile kayıtlı mallar hariç olmak üzere haczettiği malın kıymetini takdir eder. Gerek görmesi durumunda bilirkişiye müracaat edebilir (İİK m. 87). Sicile kayıtlı taşınırların kıymet takdirinin ise bilirkişilik bölge kurulu listesinde kayıtlı ve bu konuda Adalet Bakanlığı'nca izin verilen bilirkişilere, bu kişiler yoksa listede kayıtlı diğer bilirkişilere yaptırılması zorunludur. Kolek-

---

düzenlenmiştir. Yine aynı maddenin son fıkrasında, koleksiyoncuların, ilgili müzeye tescil ettirerek, koleksiyonlarındaki her türlü eseri on beş gün önce Kültür ve Turizm Bakanlığı'na haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilecekleri ve satabilecekleri, satın almada öncelik hakkının Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait olduğu belirtilmiştir. Bu konu ayrıca yönetmeliğin "El değiştirme" başlıklı 12. maddesinde de kapsamlı olarak düzenlenmiştir. İcra mahkemesince: haczin yukarıda açıklanan yasa ve yönetmelik hükümlerine uygun yapılıp yapılmadığının denetlenerek, sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde eksik inceleme ve haciz işleminin iptaline dair hüküm tesisi isabetsizdir…", Y. 12. HD., 2007/4285 E., 2007/7248 K., 12.04.2007 T., (Lexpera).

58 "…Borçlu hakkında kambiyo senetlerine mahsus yolla yapılan takip nedeniyle, alacaklı vekilinin talebi ile borçlu R. Ç. adına kayıtlı bulunan taşınır kültür varlıklarının, tarihi eserlerin kaydına haciz konulmasına, adı geçen adına kayıtlı eserlere ait envanter bilgilerinin birer sureti ile bu eserlerin bulunduğu adreslerin bildirilmesine karar verilmiştir…", Y. 12. HD., 2007/4285 E., 2007/7248 K., 12.04.2007 T. (Lexpera).

59 Kudret Aslan, "Hacizde Sıra", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 54, S. 2, 2005, s. 283-284; Nilüfer Boran Güneysu, "İcra Hukukunda Aşkın Haciz", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XX, S. 4, 2016, s. 27; Acar, s. 171. Bu hükme aykırı olarak yapılan hacizlere "taşkın haciz" veya "aşkın haciz" denilmektedir (Boran Güneysu, s. 27; Aslan, s. 259). İcra memurunun İcra ve İflâs Kanunu m. 85'te yer alan bu esaslara aykırı hareket etmesi durumunda, şikâyet yoluna başvurulabilir. Bu durumda icra mahkemesinin vereceği karar, İcra ve İflâs Kanunu m. 363, f. 1 hükmü gereği kesindir ve bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulamaz (Acar, s. 172).

60 Örnek olarak koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıkları haczedilirken icra hukukunda borçlu ve alacaklı arasındaki dengenin korunması kuralına hizmet eden hacizde tertip kuralı dikkate alınmalıdır (Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 196-198; Acar, s. 172). Taşınır teslimine dair bir ilamın icrası kapsamında bir kültür ya da tabiat varlığının tesliminin söz konusu olması hâlinde ise, icra memurunun ilamı yorumlama ya da değiştirme gibi bir yetkisi olmadığı için, bu hususta icra emrinin hazırlanması gerekir. Borçlu, süresi içinde söz konusu taşınırları teslim etmezse zorla alınarak alacaklıya teslim edilmesi söz konusu olur.

siyona kayıtlı kültür ve tabiat varlıklarının kıymet takdiri ise herhâlde bilirkişiye yaptırılmalıdır. Zira bu varlıkların kıymeti, ancak ilgili varlık alanında uzman bilirkişilerce tespit edilebilir.

Koleksiyona kayıtlı korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının haczedilmesi ile İcra ve İflas Kanunu m. 86'da yer alan neticeler doğacaktır. Bu kapsamda borçlu/koleksiyoncu, alacaklının muvafakati ve icra memurunun izni olmadan mahcuz taşınır mallarda tasarruf edemez.[61] Aksi hâlde cezaî sorumluluğu söz konusu olur.

Koleksiyona kayıtlı korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının haczedilmezliği ileri sürülmek isteniyorsa, bu husus şikâyet yoluyla icra mahkemesinde ileri sürülebilir. Bu varlıkların haczedilmezliğine dair şikâyet, İcra ve İflas Kanunu uyarınca şikâyetin genel hükümlerine tâbidir.[62] Dolayısıyla bu şikâyeti yapabilecek kişiler icra takibinin tarafları ile sınırlı değildir. Şikâyete, ilgili haciz işleminden hukukî yararı olumsuz etkilenen alacaklı, borçlu veya üçüncü kişiler ve alacaklının ve borçlunun küllî ve cüz'î halefleri de başvurabilir.[63]

Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle ilgili 1970 UNESCO Sözleşmesi madde 4 (b)'ye göre, ülke egemenlik sahasında bulunan bütün kültür varlıkları o ülkenin ulusal/millî kültür mirasının bir parçasıdır. Bu kapsamda, koleksiyona kayıtlı korunması gerekli kültür ve tabiat varlığının devlet tarafından koruma altında olması sebebiyle devletin de bu işleme karşı şikâyet yoluna başvurabilmesi mümkündür. Zira bu durumda devletin bu işlemin iptalinde hukukî yararı bulunmaktadır.

Borçlu koleksiyoncunun mallarının haczi sırasında, koleksiyona kayıtlı olmayan bir kültür ya da tabiat varlığı bulunması durumunda ise bu husus en yakın müze müdürlüğüne, köyde ise muhtara, diğer

---

61 İcra ve İflas Kanunu m. 86 uyarınca haczedilmiş olan taşınır mal üzerinde üçüncü kişilerin zilyedlik hükümlerine dayanarak iyi niyetle kazandığı haklar saklıdır. Ancak iyi niyet kurallarına aykırı olarak mahcuz taşınır mal üzerinde üçüncü kişilerin iktisap ettiği haklar, alacaklının haklarını ihlâl ettiği oranda geçersizdir.

62 "…Haczedilmezlik ilkesinin doğal sonucu haczi (tamamen veya kısmen) kabil olmayan bir mal veya hakkın icra müdürünce haczedilmesi halinde borçluya tanınan haczedilmezlik şikayetidir. Bu şikâyet İcra ve İflas Kanunu'nun şikâyete ilişkin genel hükümlerine (m.16-18) tâbidir ve şikâyetin kabulü halinde icra müdürünce haczedilen mal veya hak üzerindeki haciz kalkar…", Y. HGK., 2017/329 E., 2017/912 K., 03.05.2017 T., (Lexpera).

63 Üstündağ, s. 50; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz s. ,77; Muşul, s. 93.

yerlerde ise mülki idare amirlerine bildirilmelidir.[64] Bu bildirim üzerine ilgili taşınır kültür ya da tabiat varlığı müze idaresince emanete alınır ve KTVKK kapsamında kültür ve tabiat varlığı olup olmadığının tespiti, ilgili müze müdürlüklerince oluşturulan değerlendirme komisyonları tarafından yapılır (Tasnif ve Tescil Yön. m. 4 ve m. 5).

İcra ve İflas Kanunu'nun 102. maddesi uyarınca, taşınır mallar haczedilirken haciz mahallinde bir tutanak tutulur.[65] Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının haczinde de bu tutanak tutulur ve ayrıca haciz envanter kaydına da işlenir. Ancak burada haciz, envanter kaydına işlendiği tarihte değil, İİK m. 102'ye göre düzenlenecek tutanakta yer alan gün ve saatte gerçekleşmiş olur.

5. Koleksiyona Kayıtlı Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Haczi Hâlinde Muhafaza Tedbirlerinin Uygulanması

Mahcuz taşınırlar hakkında muhafaza tedbirlerini düzenleyen İİK m. 88 uyarınca, haczolunan paralar, banknotlar, hamiline ait senetler, poliçeler ve sair cirosu kabil senetler ile altın, gümüş ve diğer kıymetli şeyler, icra dairesince muhafaza edilir. Diğer taşınır mallar ise masrafı peşin olarak alacaklıdan alınarak muhafaza altına alınır. Ancak alacaklı muvafakat ederse, istenildiği zaman verilmek şartıyla, geçici olarak borçlunun yedinde veya üçüncü şahıs nezdinde bırakılabilir. Bu düzenleme kapsamında koleksiyona kayıtlı kültür ve tabiat varlıklarının haczedilmesi durumunda birkaç ihtimal söz konusu olabilecektir: muhafaza altına alınmaları, borçlunun yedinde bırakılmaları ya da üçüncü şahıs nezdinde bırakılmaları.

İlk ihtimal bu malların muhafaza altına alınmasıdır. Mahcuz mallar, Adalet Bakanlığı tarafından yetki verilmiş kişilere ait olan lisanslı yediemin depolarında muhafaza edilir. Muhafaza altına alınmasına karar verilen malların muhafaza edileceği lisanslı yediemin depolarının kuruluşu, bu depoların asgarî nitelikleri ve malların muhafaza işlemlerine ilişkin usul ve esaslar Lisanslı Yediemin Depoları Yönet-

---

64 Koleksiyoncu olmayan bir borçlunun elinde haciz sırasında bir kültür ya da tabiat varlığı bulunması durumunda da aynı prosedür söz konusu olacaktır.

65 Bu tutanakta alacaklı ve borçlunun isimleri, alacağın miktarı, haczin hangi gün ve saatte yapıldığı, haczedilen mallar ve takdir edilen kıymetleri ve varsa üçüncü şahısların iddiaları yazılır ve haczi icra eden memur tarafından imzalanır.

meliği ile düzenlenmiştir. Eğer mahcuz, koleksiyona tâbi bir kültür veya tabiat varlığı ise yediemin deposunda muhafaza edilmesi yerine borçlu nezdinde bırakılması ya da bir müzede muhafaza edilmesinin sağlanması yerinde olacaktır kanaatindeyiz. Zira korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları, muhafazası özel tedbirler gerektiren varlıklardır. Bu varlıkların gereği gibi muhafaza edilmemesi yalnızca alacaklı ve borçlunun değil, bir anlamda tüm insanlığın zarara uğraması sonucunu doğurur. Çünkü bu varlıklar aynı zamanda insanlığın kültürel mirasına dahildir. Ayrıca koleksiyoncu olmak isteyen bir kişinin taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyon izin belgesi almak için yapacağı başvuru üzerine komisyon tarafından incelenecek hususlar arasında, koleksiyonun bulunduğu veya bulundurulacağı yerin taşınır kültür ve tabiat varlıklarının muhafazasına uygun olup olmadığı ve her türlü güvenlik tedbirinin alınıp alınmadığı da bulunmaktadır (Koleksiyonculuk Yön. m. 9).

Eğer haczedilen kültür veya tabiat varlığının borçlu elinde bırakılması yahut bir müzede muhafaza edilmesi mümkün değilse, ancak o zaman bu varlığın bir depoda muhafaza edilmesi söz konusu olmalıdır. Ancak bu deponun mutlaka Koleksiyonculuk Yön. hükümlerine göre, taşınır kültür ve tabiat varlıklarının muhafazasına uygun ve zarar görmemesi yönünde gerekli önlemlerin ve her türlü güvenlik tedbirinin alındığı bir depo olması gerekir.

Koleksiyona tâbi taşınır kültür ve tabiat varlığının haczedilmesi hâlinde alacaklı muvafakat ederse, istenildiği zaman verilmek şartıyla, geçici olarak borçlunun yedinde bırakılması da mümkündür. Bu şekilde borçlu koleksiyoncunun yedinde bırakılması durumunda, ilgili müzeye bu husus yazılı olarak bildirilerek, kültür ya da tabiat varlığının envanter bilgileri istenmeli ve envanter kaydına da haciz işlenmelidir. Bu husus, varlığın üçüncü şahıs nezdinde bırakılmasında da geçerlidir.

Hacizli taşınır malların muhafaza şekline dair icra memurunun vereceği karara karşı icra mahkemesine şikâyet yoluna başvurulabilir. Bu şikâyet üzerine icra mahkemesinin vereceği kararlar İcra ve İflâs Kanunu m. 363 uyarınca kesindir, dolayısıyla bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulamaz.[66]

---

[66] Acar, s. 154.

6. Koleksiyona Kayıtlı Korunması Gerekli Taşınır Kültür Ve Tabiat Varlıklarının Satışı

Koleksiyona kayıtlı korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının satışı, İcra ve İflas Kanunu'nun taşınırların satışını düzenleyen hükümlerine göre yapılacaktır. Taşınır mallar, satış talebinden itibaren 2 ay içinde satılır (İİK m. 112). Mahcuz taşınırların satışı kural olarak açık artırma ile yapılır.[67] Satış hazırlık işlemleri, İcra ve İflas Kanunu'nun 114. maddesine göre yapılacaktır.

İcra ve İflâs Kanunu kapsamında yapılacak açık artırma suretiyle satış işlemlerinin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemine (UYAP) entegre Elektronik Satış Portalı üzerinden yürütülmesine ilişkin usul ve esaslar, İcra ve İflâs Kanunu Uyarınca Elektronik Ortamda Yapılacak Satışların Usulü Hakkında Yönetmelik (Elektronik Satış Yön.) ile belirlenmiştir.[68]

Koleksiyona kayıtlı korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının satışında, ihaleye herkesin katılıp katılmayacağını özel olarak ele almak gerekir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda açıkça, koleksiyoncuların koleksiyonlarındaki eserleri ancak kendi aralarında değiştirebilecekleri veya satabilecekleri düzenlenmiştir (m. 26). Buna paralel olarak Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu Ve Denetimi Hakkında Yönetmelik'te de koleksiyoncu adına envanter defterine kayıtlı olup da koleksiyoncunun borcu nedeniyle haczedilen taşınır kültür ve tabiat varlıklarının, icra müdürlüğünün satış kararı üzerine ilgili müze müdürlüğüne haber vermek şartıyla ve önceliği Bakanlığa ait olmak üzere başka koleksiyonculara ve özel müzelere satılabileceği düzenlemesi yer almaktadır (m. 10). Dolayısıyla, Kanun'da ve Yönetmelik'te öngörülen bu kişiler dışındaki kişilerin ihaleye katılamaması gerekir. Bu da artırma şartnamesine bu hususta konulacak bir hüküm ile mümkün olabilir.[69]

---

67 Ancak Kanun bazı hâllerde pazarlık yoluyla satışın da yapılabileceğini düzenlemiştir. Bu hâller: Bütün alakadarların istemesi, borsa veya piyasada fiyatı bulunan kıymetli evrak veya diğer mallar için o günün piyasasında mukarrer fiyat teklifi verilmesi, artırmada maden kıymetini bulmamış olan altın ve gümüş eşyaya bu kıymetin verilmesi, 113. maddenin ikinci fıkrasında gösterilen hâllerin bulunması ve mahcuz malın tahmin edilen değerinin Kanun'da gösterilen sınırın altında kalmasıdır.

68 08.03.2022 tarihli ve 31772 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu Yönetmelik, 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun 111/b maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

69 Aydos, s. 72. İhaleye katılmak isteyen kişilerin ilgili kriterleri sağlayıp sağlamadığı hususunda icra dairesine sunacakları belgelerin de ihale öncesinde icra dairesince kontrol etmesi

Bu hususta benzer bir düzenleme, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik'te yer almaktadır. Bu Yönetmeliğin ruhsatlı silahların devrini düzenleyen 2. maddesi uyarınca, taşıma veya bulundurma ruhsatlı silaha sahip olanlar, silahlarını bu Yönetmelik hükümlerine göre silah taşıma veya bulundurma ruhsatı verilebilecek olan kişilere satış veya hibe yoluyla devredebilir ya da Türk Silahlı Kuvvetleri'ne, Genel Komutanlığa, Sahil Güvenlik Komutanlığı'na veya Genel Müdürlüğe hibe edebilirler. Ruhsatlı silahların başka bir kişiye devrinin yapılabilmesi için devir almak isteyen kişinin silah taşıma veya bulundurma ruhsatı almasında herhangi bir engel halinin bulunmadığının tespit edilmiş olması gerekir. Silah devrini öngören sözleşme noterce düzenlenir. Silah ve mermiler, ruhsat düzenlenmeden devredilen şahsa teslim edilemez.

Yargıtay kararlarında da ruhsatlı silahların haczedilmesi durumunda, bu silahlara ilişkin ihalelere yalnızca kanun gereği silah bulundurmaya engeli olmayan kişilerin katılabileceği vurgulanmıştır.[70] Silah bulundurmaya engeli olmayan kişiler, taşıma ya da bulundurma ruhsatı alma koşullarına sahip kişilerdir.[71]

Taşınır malların satışı kural olarak açık artırma yoluyla yapılır. Elektronik Satış Yönetmeliği uyarınca taşınırın açık artırma şartnamesine yazılacak bilgiler şunlardır: dosya numarası, alacaklı ve borçlunun adı ve soyadı, birinci ve ikinci artırmanın yapılacağı gün ve saat aralığı, taşınırın cinsi, taşınırın muhammen kıymeti, artırmaya katılacakların taşınırın muhammen kıymetinin yüzde onu oranında nakit teminat veya banka teminat mektubunu tevdi etmeleri gerektiği, artırmaya çıkarılan taşınır üzerinde hakkı olan alacaklı veya ilgiliden

---

gerekir.

70 "…Gerek bu kanunda, gerekse 6136 sayılı Kanun'da, şahısların mülkiyetlerindeki silahların haczedilemeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. İcra müdürlüğünce haczi yapılan bu tür menkullerin satışı özellik arz eder. İhaleye yasaca silah bulundurmasına engeli olmayan kişilerin katılması mümkündür…", Y. 12. HD., 2004/26334 E., 2005/2231 K., 10.02.2005 T., (E-Uyar).

71 "…Hakiki şahıslara yasal koşulların oluşması halinde silah bulundurmaları ya da taşıyabilmeleri için yetkili kurumca ruhsat verilmesi halinde alınacak silah, adı geçenin kişisel malıdır. Devlet tarafından kolluk kuvveti sıfatını taşıyanlara ya da uygun görülenlere verilip onların kullanımına tahsis edilen silahlar dışında ve yukarıda açıklanan nitelikte olanların haciz ve satışı olanaklıdır. Sadece, icradaki ihaleye katılacakların taşıma ya da bulundurma koşullarına sahip olmaları gerekir…", Y. 12. HD., 1785/4001, 03.03.2003 T. (E-Uyar). Taşıma ruhsatı, ateşli silah taşımalarına izin verilen kişiler adına düzenlenen belge, bulundurma ruhsatı ise ateşli silah bulundurmalarına izin verilen kişiler adına düzenlenen belgedir (Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik m. 2).

teminat aranıp aranmayacağı, hangi giderlerin alıcıya ait olacağı ve diğer gerekli bilgiler. Satışa katılanlar, bütün ekleriyle birlikte şartnameyi görmüş ve içeriğini kabul etmiş sayılırlar (İİK m. 114, Elektronik Satış Yön. m. 6)

Elektronik Satış Yönetmeliği m. 5 uyarınca, taşınır şartnamesine yazılacak gerekli bilgiler kapsamında, ilgili ihaleye yalnızca başka koleksiyoncular, özel müzeler veya Bakanlık tarafından katılabileceği yazılabilir. Böylece, koleksiyona kayıtlı kültür ve tabiat varlıkları, mevzuatımızda öngörüldüğü şekilde, başka koleksiyoncular ya da özel müzeler arasında el değiştirmiş olacaktır.[72] Koleksiyona kayıtlı kültür ve tabiat varlıklarına dair ihaleye katılmak isteyenlerin bu taşınırların ihalesine katılma imkânı olan kişilerden olup olmadığının denetimini icra memurları yapacaktır. Koleksiyona kayıtlı kültür ve tabiat varlıklarının tescil ve teslim işlemleri, ihalenin kesinleşmesi üzerine yapılır.

7. Sonuç

Taşınır kültür ve tabiat varlıkları, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 23. maddesinde belirtilen korunması gerekli varlıklardır. Gerçek ve tüzel kişiler, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilecek izin belgesiyle, korunması gerekli taşınır kültür varlıklarından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilirler (KVTVKK m. 26). Koleksiyoncu kavramı mevzuatımızda, kültürel ve doğal mirasın taşınabilir özellikteki yapıtlarının mevzuat çerçevesinde toplanması, arşivlenmesi, korunması, bilimsel yayınlarla tanıtılarak yayınlanması ve sergilemesini gerçekleştiren kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya tüzel kişiler olarak tanımlanmıştır.

Gerçek ve tüzel kişilere ait özel koleksiyona kayıtlı taşınır kültür ve tabiat varlıklarının mülkiyetleri devlete değil, belirli sınırlamalarla koleksiyoncu kişilere aittir. Bu varlıklar, kamu hizmetine tahsis edilmiş olmadığından, devlet mallarının hazcedilmezliği kuralına tâbi değildirler. Özel bir kanun hükmüyle de bu mallara haczedilmezlik vasfı tanınmamıştır. Dolayısıyla, koleksiyona tabi olan taşınır kültür ve tabiat varlıklarının, ilgili koleksiyoncunun borcu nedeniyle haczi mümkündür.

---

72 Aydos, s. 72.

Koleksiyona tâbi taşınır kültür ve tabiat varlığının haczedilmesi hâlinde alacaklı muvafakat ederse, istenildiği zaman verilmek şartıyla, geçici olarak borçlunun yedinde bırakılması da mümkündür. Bu şekilde borçlu koleksiyoncunun yedinde bırakılması durumunda, ilgili müzeye bu husus yazılı olarak bildirilerek, kültür ya da tabiat varlığının envanter bilgileri istenmeli ve envanter kaydına da haciz işlenmelidir. Eğer haczedilen kültür veya tabiat varlığının borçlu elinde bırakılması yahut bir müzede muhafaza edilmesi mümkün değilse, ancak o zaman bu varlığın bir depoda muhafaza edilmesi söz konusu olmalıdır. Ancak bu deponun mutlaka Koleksiyonculuk Yön. hükümlerine göre, taşınır kültür ve tabiat varlıklarının muhafazasına uygun ve zarar görmemesi yönünde gerekli önlemlerin ve her türlü güvenlik tedbirinin alındığı bir depo olması gerekir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu m. 26 ve Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları Koleksiyonculuğu ve Denetimi Hakkında Yönetmelik m. 10 uyarınca koleksiyona dahil taşınır kültür ve tabiat varlıkları önceliği Bakanlığa ait olmak üzere ancak başka koleksiyonculara ve özel müzelere satılabilir. Bu düzenlemelerin özel düzenleme mahiyetinde olması nedeniyle cebri icra usulüyle yapılacak satışlar bakımından da Kanun'da ve Yönetmelik'te öngörülen bu kişiler dışındaki kişilerin ihaleye katılamaması gerekir. Bu husus artırma şartnamesine konulacak bir hüküm ile sağlanabilir. Koleksiyona kayıtlı kültür ve tabiat varlıklarına dair ihaleye katılmak isteyenlerin bu taşınırların ihalesine katılma imkânı olan kişilerden olup olmadığının denetimini icra memurları yapar ve bu varlıklarının tescil ve teslim işlemleri, ihalenin kesinleşmesi üzerine yapılır.

Kaynakça

Kitaplar

Acar Ayşe Ece, İcra Mahkemesi Kararlarına Karşı İstinaf Kanun Yolu, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2022.

Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder/Taşpınar Ayvaz Sema/Hanağası Emel, İcra ve İflâs Hukuku, 8. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.

Atalı Murat/Ermenek İbrahim/Erdoğan Ersin, İcra ve İflâs Hukuku, 6. Bs., Ankara, Yetkin Yayınları, 2022.

Ersöz Ahmet Kürşat, Türk İdare Hukuku Kapsamında Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Gülan Aydın, Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim, Alfa Yayınları, 1999.

Karslı Abdurrahim, İcra ve İflas Hukuku, 4. Bs., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2022.

Kuru Baki, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı, 2. Bs., İstanbul, Adalet Yayınevi, 2013.

Muşul Timuçin, İcra ve İflâs Hukuku, 6. Bs., C. I, Ankara, Adalet Yayınevi, 2013.

Postacıoğlu İlhan E., İcra Hukuku Esasları, 4. Bs., İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1982.

Sancakdar Oğuz/Yağcı Pınar/Taşyıldız Şükür/Çırak Ezgi, Kültür ve Tabiat Varlıkları Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

Ulusoy Ali, Yeni Türk İdare Hukuku, Ankara, 2021.

Umar Bilge/Çilingiroğlu Altan, Eski Eserler Hukuku, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1990.

Yeşilbaş Evindar/Altıparmak Cüneyd, Uygulamaya yönelik, Disiplinler Arası Bir Yaklaşımla Kültürel Miras (Kültür Varlıkları) Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

Yıldırım Turan/Yasin Melikşah/Kaman Nur/Özdemir Eyüp/Üstün Gül/ Okay Tekinsoy Özge, İdare Hukuku, 8. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2021.

Makaleler

Akil Cenk, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Bir Kararı Vesilesiyle Devlet Mallarının Haczedilmezliği Kuralı Üzerine Düşünceler", *Ankara Barosu Dergisi*, 2012/2, s. 97-119.

Aslan Kudret, "Hacizde Sıra", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 54, S. 2, 2005, s. 269-318.

Aydos Oğuz Sadık, "Taşınır Kültür Varlığı Koleksiyonculuğuna İlişkin Değerlendirmeler", *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 66, S. 4, Güz 2008, s. 62-75.

Berk Kahraman, "Türkiye'de Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Hukuki Rejimi ile Uygulama Sorunları", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, Cilt: 19- Sayı: 1-2, s. 183-212.

Boran Güneysu Nilüfer, "İcra Hukukunda Aşkın Haciz", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. XX, S. 4, 2016, s. 25-60.

Collado Kelvin D., "A Step Back For Turkey, Two Steps Forward In The Repatrıatıon Efforts of Its Cultural Property", Journal *of Law, Technology & the Internet,* Vol. 5, 2014, s. 1-24.

Çakmak Biray, "Osmanlı Taşrasında Âsâr-ı Atîka Bilincinin Gelişimi: Gediz Kazasında Bulunan Eski Eserler", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Y. 15, S. 30, Güz 2019, s. 169-188.

Dülger Murat Volkan, "Kültür Varlıklarının ve Sanat Eserlerinin Hukuki Açıdan Korunması", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* (1), 2014; 107-161.

Kuru Baki, "Haczi Caiz Olmayan Şeyler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 1, 1962, s. 277-326.

Önge Mustafa, "Kültür Mirasını Tanımlamak İçin Türkiye'de Kullanılan İlk Özgün Terim: Âsâr-I Atîka", *Avrasya Terim Dergisi*, 2018, 6 (1): s. 8 – 14.

Özdemir Semih Sırrı/Özyıldırım Mehmet Mert, "Anonim Şirketlere Getirilebilecek

Bir Ayni Sermaye Unsuru Olarak Özel Mülkiyete Tabi Taşınır Kültür Varlıklarının Değerlendirilmesi", *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Y. 2022, C. 12, S. 1, s. 291-324.

Özel Sibel, "Kültür Varlığı Koleksiyoncuları Lehine Getirilen Yönetmelik Değişikliğinin Danıştay Kararı Eşliğinde İncelenmesi", *Doç. Dr. Mehmet Somer'in Anısına Armağan, MÜHF-HAD Armağan Özel Sayısı*, 2006, s. 661-672,

Özel Sibel, "Türk Hukukunda Kültür Varlıklarının Mülkiyeti", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, Haziran 2018, s. 215-238.

Özyıldırım Mehmet Mert, "Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Hukuka Uygun Bir Biçimde Devredilebilmeleri Açısından Türk Hukukunda Kabul Edilen Yöntemler", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XXVI, Y. 2022, S. 3, s. 394.

Peksöz Vildan, "Spor Kulüplerinin Özel Müzelerinde Yer Alan Kültür Varlığı Niteliğindeki Mallarının Haczi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 28, S. 3, 2020, s. 941- 964.

Umar Bilge, "Yeni bir "Eski Eserler Kanunu" Metni Önerisi ve Gerekçesi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 2, 1981, s. 3-59.

Ünar Şükrü, "Osmanlı Devleti'nde Eski Eser Anlamının Doğusu ve Gelişimi", *Asya Studies Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2019, S. 8, s. 67-75

Yağcı Pınar, "Mülkiyet Hakkı Kapsamında Kamu Mallarının Haczedilmezliği Üzerine Bir Değerlendirme", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(2): 600-616 (2020), s. 600-616.

İnternet Kaynakları

E-Uyar, https://www.e-uyar.com/

Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı: Müzecilik Kılavuzu, https://teftis.ktb.gov.tr/TR-13998/muzecilik-klavuzu.html

Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi, https://www.lexpera.com.tr

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/

Diğer Kaynaklar

Şenol Barış, Türkiye'de Arkeolojik Eser Koleksiyonculuğu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Arkeoloji Bilim Dalı, Bursa, 2021.